

พลาณพลังต่อชีวิต เส้นทางน้ำห้วยสงสัย โครงการน้ำต่อชีวิต

ชุมชนเขากระปุก อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี มีการขยายตัวของพื้นที่เกษตรทั้งการปลูกอ้อย กัญชง มะนาว และมะเขือ ส่งผลให้เกษตรกรมีความต้องการใช้น้ำเพิ่มมากขึ้น แต่การจัดสรรน้ำยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ รวมถึงพฤติกรรมการใช้น้ำที่แตกต่างกัน ปัญหาความขัดแย้งระหว่างผู้ใช้น้ำจึงเกิดขึ้น แม้ที่ผ่านมาจะมีแกนนำในชุมชนลุกขึ้นมาแก้ไขปัญหา แต่ก็ยังจำกัดอยู่ในวงแคบ จึงเกิดคำถามว่า ในอนาคตหากหมดแกนนำชุดนี้แล้ว ปัญหาการแย่งชิงน้ำคงเกิดขึ้นแน่นอน จึงเป็นที่มาของการทำ**โครงการน้ำต่อชีวิต** เพื่อกระตุ้นให้คนในชุมชนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้น้ำ รวมถึงตระหนักและให้ความสำคัญเรื่องการใช้น้ำมากขึ้น

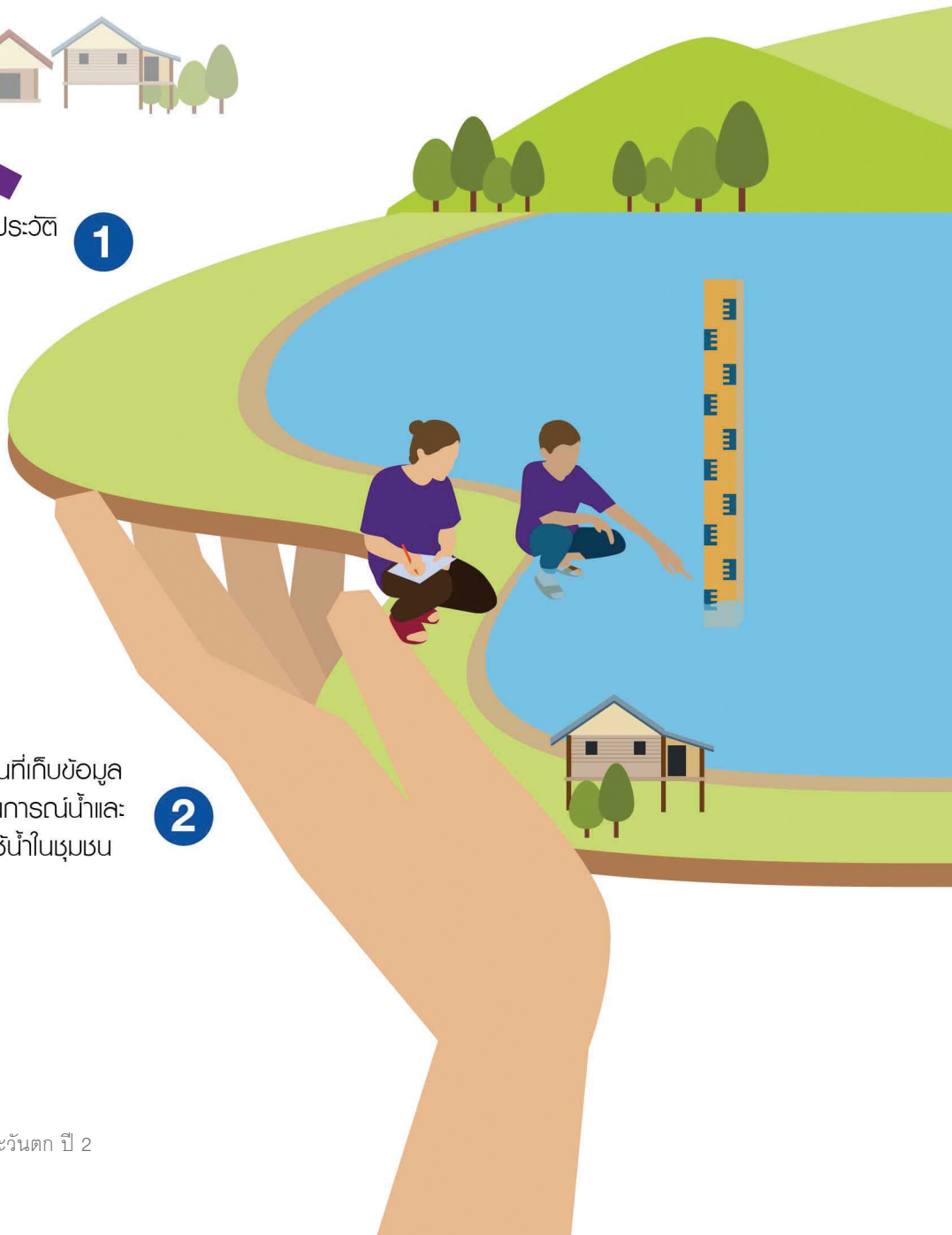
ลงพื้นที่เก็บข้อมูลประวัติ
ความเป็นมาชุมชน

1

ลงพื้นที่เก็บข้อมูล
สถานการณ์น้ำและ
การใช้น้ำในชุมชน

2

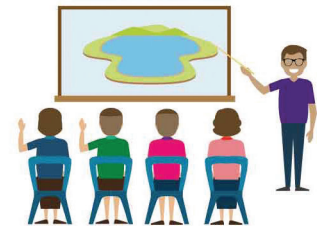
คุณค่าที่เกิดขึ้น

ต่อเยาวชน

รู้จักเปิดใจรับฟังความคิดของเพื่อน มีความรับผิดชอบ มีทักษะการพูดเพิ่มขึ้น และพฤติกรรมการใช้น้ำเปลี่ยนไป จากเดิมที่เปิดทิ้งไว้ ไม่สนใจว่าน้ำจะล้นหรือไม่ แต่หลังจากทำโครงการนี้เห็นน้ำในโรงเรียนเปิดทิ้งไว้จะเดินเข้าไป ปิดทันที

ต่อชุมชน

เกิดการสานต่อองค์ความรู้เรื่องการบริหารจัดการน้ำ จากรุ่นสู่รุ่น และเกิดกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่อาสาเข้ามา สานต่องานจากกลุ่มผู้ใหญ่จนมั่นใจได้ว่า ในอนาคต หากเกิดปัญหาขึ้นในชุมชนเด็กกลุ่มนี้จะไม่ละทิ้งชุมชน

- 4** จัดเวทีนำเสนอข้อมูลให้คนในชุมชน ได้รับทราบถึงปัญหาพร้อมพูดคุย สร้างความเข้าใจ

- 3** จัดอบรมการใช้เครื่องมือ วัดปริมาณน้ำให้แก่วัยรุ่น ในพื้นที่ที่สนใจ โดยวิทยากร พี่เชียวชาญ

นอกจากการยอมรับฟังความคิดเห็นเพื่อนแล้ว
ทักษะด้านการพูดคือ ความเปลี่ยนแปลงที่
ทีมงานทุกคนสัมผัสได้ จากที่ไม่กล้าพูด
เพราะกลัว ถึงตอนนี้กลับสามารถพูด
หน้าเวทีเพื่อนำเสนอข้อมูลแก่คนในชุมชนได้
นอกจากนี้พฤติกรรมการใช้น้ำก็เปลี่ยนไป...
เมื่อก่อนเปิดน้ำทิ้งไว้ ไม่เคยสนใจว่าน้ำจะล้น
หรือไม่ แต่หลังจากทำโครงการนี้ก็ไม่เคย
ทำแบบนั้นอีกเลย เวลาเห็นน้ำในโรงเรียน
เปิดทิ้งไว้ก็จะเดินเข้าไปปิดทันที

ย้อนกลับไปกว่า 20 ปี พื้นที่ตำบลเขากระปุก อำเภอ
ท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี เคยเผชิญปัญหาขาดแคลนน้ำ
เพื่อการอุปโภคบริโภค กระทั่งราษฎรทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา
ถึงความเดือดร้อนเรื่องการใช้น้ำ เมื่อความทรงทราบถึง
สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ ครั้งนั้นทรง
พระราชทานฎีกาให้กรมชลประทานดำเนินการก่อสร้าง
อ่างเก็บน้ำห้วยสงสัยอย่างเร่งด่วนช่วงปี พ.ศ.2535-2536
ปัญหาการขาดแคลนน้ำจึงคลี่คลายลง แต่กลับเกิดปัญหา
ความขัดแย้งเรื่องการใช้น้ำในพื้นที่ทั้ง 14 หมู่บ้าน
โดยเฉพาะหมู่ 1, 3, 5 และ 7 ขึ้นแทน ซึ่งเป็นผลมาจาก
คนในชุมชนขาดความรู้เรื่องการบริหารจัดการน้ำ

ความขัดแย้งมีต่อเนื่องมาโดยตลอด จนถึงปี พ.ศ.2545-2546 ประชาชนส่วนหนึ่งจัดตั้งกลุ่มพื้นฐานผู้ใช้น้ำ ร่วมกับกรมชลประทานขึ้นมาเป็นตัวแทนพูดคุยเพื่อหาทางแก้ปัญหา กระทั่งได้ทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาอีกครั้งในเดือนกุมภาพันธ์ ปี พ.ศ.2546 เกิดเป็นโครงการ ชุดลอกอ่างเก็บน้ำห้วยสงสัยอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทำให้อ่างเก็บน้ำสามารถกักเก็บน้ำได้เพิ่มขึ้น

“ทุกวันนี้คนในชุมชนใช้น้ำฟุ่มเฟือยมากขึ้น แม้แต่เราเองหลายครั้งมักเปิดน้ำทิ้งไว้ กังที่ชุมชนเคยมีปัญหาขาดแคลนน้ำมาก่อน เลยคิดว่าถ้าทำโครงการนี้ แล้วนำข้อมูลออกไปเผยแพร่จะช่วยกระตุ้นให้คนในชุมชนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมใช้น้ำ ตระหนักและให้ความสำคัญเรื่องการใช้งานมากขึ้น”

ส่งต่อสำนึกรักน้ำให้คนใกล้ตัว

เมื่อคนในชุมชนขยายพื้นที่ทำกินทางการเกษตรอย่างต่อเนื่อง ความต้องการใช้น้ำจึงเพิ่มมากขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อีกทั้งในระยะหลังเกษตรกรต้องเผชิญหน้ากับปัญหาภัยแล้งจากความเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การจัดการน้ำที่ยังไม่เข้ารูปเข้ารอย ความขัดแย้งเรื่องการใช้งานน้ำจึงเกิดขึ้นเป็นระยะ โดยเฉพาะพื้นที่หมู่ 9 ซึ่งเป็นที่ตั้งอ่างเก็บน้ำห้วยสงสัย กลุ่มผู้ใช้น้ำในพื้นที่เห็นอย่างชัดแจ้งว่าเครื่องสูบน้ำดึงน้ำขึ้นมาใช้ สร้างความไม่พอใจแก่คนในพื้นที่ เนื่องจากต้องรับภาระค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการใช้เชื้อเพลิงเดินเครื่องสูบน้ำ ส่วนพื้นที่หมู่ 1 ทางใต้ซึ่งเป็นลำห้วยตามธรรมชาติ มักประสบปัญหาขาดแคลนน้ำใช้เมื่ออ่างเก็บน้ำทางตอนเหนือปิดกั้นประตูระบายน้ำ กันไม่ให้ น้ำออกจากอ่าง

เหตุนี้เองในปี พ.ศ. 2553 อาสาสมัครจากแต่ละหมู่บ้านจึงลุกขึ้นมาแก้ไขปัญหาน้ำร่วมกันอีกครั้ง ภายใต้โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ 9 จังหวัด (โครงการเติมน้ำเต็มชีวิต) ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างกรมชลประทานกับสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) โดยอาสาสมัครได้ผ่านการอบรมให้ความรู้ด้านการวิจัยและการดำเนินโครงการในฐานะนักวิจัยท้องถิ่นจนสามารถสมานสามัคคีให้กลุ่มผู้ใช้น้ำในชุมชนได้ สถานการณ์ความขัดแย้งจึงคลี่คลายลง

เมื่อต้องทำโครงการต่อในระยะที่ 2 ทีมวิจัยท้องถิ่นจึงคิดถึงเด็กและเยาวชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมที่ผู้ใหญ่ทำ เนื่องจากเห็นว่าปัญหาเรื่องการจัดการน้ำเป็นเรื่องละเอียดอ่อน เพราะน้ำคือชีวิต ต้องสร้างความเข้าใจให้คนรุ่นใหม่ในชุมชนรู้ว่า ชุมชนมีกระบวนการแก้ปัญหาเรื่องน้ำอย่างไร ในอนาคตหากเกิดปัญหาขึ้น พวกเขาจะได้รับมือและหาทางแก้ไขได้ถูกต้องและทันท่วงที จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการชักชวนเด็กเยาวชนในชุมชนเข้าร่วมโครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคม

ภาคตะวันตก โดยมีเป้าหมายแฝงคือ การส่งต่อองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการน้ำ ให้แก่เด็กและเยาวชนในชุมชน

“เราอายุมากขึ้นแล้ว ถ้าเราไม่ถ่ายทอดความรู้ๆ ก็จะหายไปกับเรา ถ้าเกิดปัญหาขึ้นมาอีก เท่ากับสิ่งที่ผู้ใหญ่ต่อสู้ฝ่าฟันกันมาสูญเปล่า” นาย นาวารัตน์ สมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ และนักวิจัยท้องถิ่น กล่าว

ขณะที่ เฉลิมพล ช่างเผือก เจ้าหน้าที่กรมชลประทาน ผู้ทำหน้าที่ดูแลอ่างเก็บน้ำห้วยสงสัยและที่ปรึกษาโครงการ บอกว่า การพัฒนาชุมชนจะยั่งยืนได้ต้องเริ่มจากคนในชุมชนลุกขึ้นมาพึ่งพาตนเองก่อน หากรอให้ภาครัฐเข้ามาช่วยเหลืออาจไม่ทันการณ์ ที่ผ่านมามีคนในตำบลเขากระปุกได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่า ชุมชนสามารถบริหารจัดการตนเองได้ ขั้นตอนต่อไปคือ ผู้ใหญ่ต้องถ่ายทอดทั้งวิธีคิด วิธีทำ และสำนึกรับผิดชอบให้เด็กและเยาวชนรับรู้

โครงการน้ำต่อชีวิต ดำเนินการโดยกลุ่มเยาวชนซึ่งเป็นลูกหลานของกลุ่มผู้ใช้น้ำในชุมชน ได้แก่ นุช-กัญญารัตน์ แก้วเมืองเพชร กบ-วนิดา ยากำจัด นัน-ปริยานันท์ เย็นเปิง นุ่น-ศิริรัตน์ แก้วเมืองเพชร กุ้ง-อภิสิทธิ์ ยากำจัด และกุก-ลลนา มาโชค มีเป้าหมายเพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของชุมชน และเพื่อสร้างโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้เข้ามาเรียนรู้เรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำร่วมกับผู้ใหญ่ แล้วนำข้อมูลที่ได้ออกไปเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ปากต่อปากแก่ผู้ปกครองและคนในชุมชน และเพื่อช่วยตอกย้ำให้ชุมชนเข้าใจถึงสถานการณ์การใช้น้ำในอ่างเก็บน้ำห้วยสงสัยในปัจจุบัน

“ทุกวันนี้คนในชุมชนใช้น้ำฟุ่มเฟือยมากขึ้น แม้แต่เราเองหลายครั้งก็ชอบเปิดน้ำทิ้งไว้ ทั้งที่ชุมชนเคยมีปัญหขาดแคลนน้ำมาก่อน เลยคิดว่าถ้าเราทำโครงการนี้แล้วนำข้อมูลออกไปเผยแพร่จะช่วยกระตุ้นให้คนในชุมชนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรใช้น้ำได้ จะทำให้คนในชุมชนตระหนักและให้ความสำคัญเรื่องกรใช้น้ำมากขึ้น” นัน กล่าว

ทีมงานลงพื้นที่เก็บข้อมูลประวัติความเป็นมาของชุมชน วิถีชีวิต อาชีพ รวมถึงสภาพภูมิศาสตร์ของพื้นที่ทั้ง 14 หมู่บ้าน โดยมีผู้นำชุมชนแต่ละหมู่บ้านเป็นเป้าหมายนั้น ให้เหตุผลว่า ที่ต้องสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนก่อน ก็เพื่อให้ผู้นำชุมชนแนะนำต่อว่าควรไปสอบถามข้อมูลจากใครต่อ เนื่องจากทีมงานไม่ได้เรียนอยู่โรงเรียนเดียวกันจึงต้องใช้วันหยุดเสาร์อาทิตย์ที่ทุกคนว่างตรงกันลงพื้นที่วันละ 3-4 หมู่บ้าน ใช้เวลาลงพื้นที่ 4 ครั้งจึงครบ

“การลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลแต่ละครั้ง ทีมงานจะเตรียมคำถามไว้ก่อน เลือกสำรวจหมู่บ้านที่อยู่ไกลก่อน...คนในชุมชนส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือดี มีบ้างที่ไม่เข้าใจว่าเราถามทำไม ก็มีกรต่อว่าทีมงานเล็กน้อย แต่พวกเราก็ไม่คิดมาก นำสิ่งที่เขาบอกมาว่าเป็นแรงผลักดันในการทำงานต่อไป เพราะอยากให้เขาเห็นผลลัพธ์จากสิ่งที่เราทำ” นุ่น อธิบาย

ลุงชาย กล่าวว่า ตอนที่ทีมผู้ใหญ่เริ่มทำงานวิจัยชุมชนยังสำรวจพื้นที่ไม่ครบ 14 หมู่บ้านเหมือนทีมเด็ก ดูเด็ก ๆ เขามีความมุ่งมั่นตั้งใจมาก ซึ่งอาจเป็นเพราะเขาอยากให้กลุ่มผู้ใช้น้ำและคนในชุมชนเห็นว่า พวกเขาให้ความสำคัญกับคนในทุกพื้นที่เท่าเทียมกัน

“เราวางแผนกันว่าอยากไปช่วยผู้ใหญ่เก็บข้อมูลน้ำ แต่ไม่รู้วิธีการใช้เครื่องมือเลยขอให้ผู้ใหญ่มาช่วยสอน และคิดว่าถ้าแก่ก็จะสอนพวกเราไม่ก็คน น่าจะชวนเพื่อนในชุมชนมาเรียนรู้ไปพร้อมกัน หลังเรียนรู้เสร็จพวกเราอาสาช่วยผู้ใหญ่เก็บข้อมูลสถานการณ์น้ำในชุมชน”

เรียนรู้พื้นที่...เรียนรู้การบริหารจัดการน้ำ

ชุมชนบ้านเขากระปุกตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ 3 เป็นสถานที่ที่กลุ่มนักวิจัยท้องถิ่นใช้ทำงานอยู่ก่อน ผลจากการเก็บข้อมูลทำให้ทีมงานรู้ถึงที่มาที่ไปของชุมชน รวมทั้งปัญหาความขัดแย้งเรื่องการใช้น้ำตั้งแต่ต้นน้ำคือ พื้นที่เหนืออ่าง หมู่ 9 บริเวณกลางน้ำคือ สายท่อเกษตร หมู่ 3 5 และ 7 และปลายน้ำ คือ บริเวณลำห้วยตามธรรมชาติ หมู่ 1 ตำบลเขากระปุกมีสภาพพื้นที่เป็นที่ราบสูงสลับด้วยภูเขา ลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทราย ความเป็นอยู่ของผู้คนในชุมชนพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติเป็นหลัก ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำสวน ทำไร่ เช่น ฝรั่ง กล้วย มะพร้าว อ้อย มะพร้าว กัญชง และมะละกอ หรือพืชผักสวนครัว เช่น พริกและมะนาว นอกจากนี้ยังมีการเลี้ยงสัตว์ เช่น หมู ห่าน แพะ และวัว อีกด้วย

นอกจากเก็บข้อมูลชุมชนไว้เป็นลายลักษณ์อักษรแล้ว ทีมงานยังจัดเวทีอบรมการใช้เครื่องมือวัดปริมาณน้ำฝน น้ำในอ่างเก็บน้ำ และวัดอุณหภูมิ โดยมีที่ปรึกษาโครงการซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่กรมชลประทานเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ครั้งนั้นทีมงานได้ชวนเพื่อนในชุมชนเข้าร่วมเรียนรู้ด้วย ในวันอบรมมีเพื่อน ๆ เข้าร่วมกิจกรรมประมาณ 18 คน ซึ่งเป็นจำนวนที่ทีมงานพอใจ

“เราวางแผนกันว่าอยากไปช่วยผู้ใหญ่เก็บข้อมูล เรื่องน้ำ แต่ไม่รู้วิธีการใช้เครื่องมือ เลยขอให้ผู้ใหญ่ มาช่วยสอน และคิดต่อว่าแทนที่จะสอนพวกเราไม่กี่คน น่าจะชวนเพื่อนในชุมชนมาเรียนรู้ไปพร้อมกันด้วย หลังเรียนรู้เสร็จพวกเราอาสาช่วยผู้ใหญ่เก็บข้อมูล สถานการณ์น้ำในชุมชน” กบ กล่าว

ขณะที่ก๊ว อธิบายว่า การวัดอุณหภูมิต้องทำทุกวัน วันละ 2 ครั้ง คือ 6.00 น. และ 17.00 น. ส่วนการบันทึก ปริมาณน้ำในอ่างเก็บน้ำจะวัดทุกวันเวลา 17.00 น. เพื่อ แสดงให้เห็นถึงปริมาณการใช้น้ำในแต่ละวัน ส่วนการวัด อุณหภูมิสามารถนำมาพยากรณ์การใช้น้ำได้ กล่าวคือ ถ้าอุณหภูมิสูง (อากาศร้อน) ปริมาณการใช้น้ำมีแนวโน้ม สูงกว่าวันที่มีอุณหภูมิต่ำ ทั้งนี้ข้อมูลที่ได้จะถูกนำมา วิเคราะห์เปรียบเทียบเพื่อใช้เป็นข้อมูลจัดสรรน้ำ สำหรับการอุปโภคบริโภคในชุมชนต่อไป

แม้คิดทำสิ่งดี ๆ เพื่อชุมชน แต่ก็ยังมีเสียงบ่นจาก ผู้ปกครองแว่วมาให้ได้ยินอยู่บ่อยครั้ง ประชุม เดชวัน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 3 บอกว่า เป็นเพราะผู้ปกครองไม่ยอม

ให้ลูกเสียเวลามาทำกิจกรรม เขาจึงรับหน้าที่ชี้แจง ทำความเข้าใจกับผู้ปกครองในเวทีประชาคม เพราะ มองว่าโครงการนี้มีประโยชน์ช่วยส่งเสริมประสบการณ์ ชีวิตให้แก่เด็กในชุมชน ที่สำคัญคือทำให้เด็กเห็น ตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน เพราะมีโอกาสได้ ลงไปสัมผัสคลุกคลีกับผู้คนและทรัพยากรในท้องถิ่น

“ทีมงานผู้ใหญ่ทำงานนี้กันมานาน ค่าจ้างอะไรก็ ไม่ได้ เราทำเพราะอยากช่วยชุมชนของเราให้ดี จึงอยาก ถ่ายทอดวิธีคิดเช่นนี้ให้เด็กด้วย การจะปลูกเด็กสักคน ให้ลุกขึ้นมาสนใจเรื่องแบบนี้ ไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะ เขายังมองว่าไม่ใช่หน้าที่ของเขา แม้แต่ผู้ปกครองบาง คนก็ไม่อยากให้ลูกมาทำโครงการ เพราะคิดว่าทำแล้ว ไม่ได้อะไร ทำไม่ต้องมาทำ เด็กยังต้องเรียนหนังสือ ยิ่งเด็กที่ออกไปเรียนนอกชุมชนยิ่งไม่รู้สึกรู้ว่าเขาเป็น ส่วนหนึ่งของชุมชน เมื่อเด็กชุดนี้อาสาเข้ามาจับไม้ต่อ เราในฐานะผู้ใหญ่ก็ต้องสนับสนุน จึงพยายามอธิบาย ให้ผู้ปกครองคนอื่น ๆ เข้าใจ” ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 3 กล่าว

“น้ำในถุงพลาสติกเปรียบเหมือนน้ำในอ่างเก็บน้ำ ถ้าต้นทางประหยัดน้ำ ปลายทางก็จะมีน้ำใช้เยอะขึ้น แต่ถ้าต้นทางใช้น้ำฟุ่มเฟือย เหมือนการเจาะถุง ให้น้ำไหลออกไปโดยเปล่าประโยชน์โดยไม่ได้คิด ปลายทางก็อาจไม่มีน้ำเหลือใช้ เลยก็ได้ เกมนี้ทำให้คนในชุมชนได้ทบทวนการใช้น้ำของตัวเองไปในตัว”

เมื่อความรักน้ำผุดบังเกิดขึ้นในใจ

หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลได้ครบถ้วนตามแผนที่วางไว้ 2 ส่วน คือ ประวัติความเป็นมาของชุมชน และ สถานการณ์น้ำและการใช้น้ำในชุมชน ทีมงานวางแผนจัดเวที คั้นข้อมูลทั้ง 14 หมู่บ้านให้เด็กเยาวชน รวมทั้งผู้ใหญ่ได้รับรู้ เพื่อกระตุ้นให้ผู้ใช้น้ำทุกคนเห็นถึงความสำคัญของน้ำยิ่งขึ้น

การจัดเวทีครั้งแรกพลาดเป้าไปเล็กน้อย เนื่องจากมีฝนตกลงมาในช่วงเช้า ทำให้เด็กและเยาวชนไม่สามารถเข้าร่วมได้ ทีมงานจึงวางแผนออกไปนำเสนอข้อมูลแก่เด็กและเยาวชนภายหลัง โดยเจาะจงไปที่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-6 เพราะอยู่ในวัยที่สามารถรับฟังข้อมูลได้อย่างเข้าใจและสามารถนำไปสื่อสารต่อถึงผู้ปกครองได้

แต่การพูดนำเสนอข้อมูลอย่างเดียวยาจดูน่าเบื่อเกินไป ทีมงานจึงคิดสร้างสรรค์เกมที่เด็กเล่นได้ ผู้ใหญ่ก็สนุก เพื่อให้ผู้ร่วมกิจกรรมรู้สึกผ่อนคลาย นั่นคือ **“เกมเติมให้เต็ม”**

ที่ผู้ร่วมกิจกรรมถูกแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ยืนเรียงต่อกันเป็นแถว โดยแต่ละกลุ่มต้องประคองประคองน้ำที่บรรจุอยู่ในถุงพลาสติกในปริมาณที่เท่ากัน แต่ถูกตะปูเจาะไว้ให้ได้มากที่สุด จนถึงคนสุดท้ายเมื่อเทน้ำลงถึงแล้วจึงมาวัดกันว่า กลุ่มไหนมีปริมาณน้ำเหลืออยู่มากที่สุด

เกมส์น้ำครั้งนี้สามารถสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้ร่วมกิจกรรมได้อย่างลึกซึ้ง เพราะทุกคนมีส่วนร่วมรับส่งน้ำไปจนถึงปลายทาง เปรียบเสมือนกับสถานการณ์การใช้น้ำของคนในชุมชนในปัจจุบันที่ทุกคนต้องใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค ซึ่งหากทุกคนไม่ร่วมมือร่วมใจกันรักษา น้ำก็คงหมดไปในที่สุด

“น้ำในถุงพลาสติกเปรียบเหมือนน้ำในอ่างเก็บน้ำ ถ้าต้นทางประหยัดน้ำ ปลายทางก็จะมิน้ำใช้เยอะขึ้น แต่ถ้าต้นทางใช้น้ำฟุ่มเฟือย เหมือนการเจาะรูให้น้ำไหลออกไปโดยเปล่าประโยชน์โดยไม่คิด ปลายทางก็อาจไม่มีน้ำเหลือใช้เลยก็ได้ เกมส์นี้ทำให้คนในชุมชนได้ทบทวนการใช้น้ำของตัวเองไปในตัว” กบ สรุปบทเรียนอย่างสั้นกระชับ

อย่างไรก็ตามเพื่อให้การทำกิจกรรมเกิดประโยชน์กับชุมชนสูงสุด เมื่อจัดเวทีคืนข้อมูลแล้วเสร็จ ทีมงานเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมกิจกรรมได้สะท้อนความคิดเห็นผ่านคำถาม 3 ข้อ ได้แก่

1. ชุมชนอยากมีส่วนร่วมกับเยาวชนด้านใดบ้าง
2. อยากให้ทีมงานปรับปรุงเรื่องอะไร และ
3. ทุกคนในชุมชนอยากเห็นชุมชนเป็นอย่างไร

ทีมงานบอกเหตุผลของการสะท้อนคิดว่า พวกเขาเรียนรู้การทำงานจากผู้ใหญ่ว่าการสร้างความเข้าใจจะช่วยแก้ปัญหาชุมชนได้อย่างยั่งยืน เพราะทุกคนเข้าใจปัญหาและเดินหน้าไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งนี้คำพูดที่ชาวบ้านสะท้อนออกมาหลังเล่นเกมก็ทำให้ทีมงานรู้สึกหายใจหายเหนื่อย และดีใจว่าสิ่งที่พวกเขาคิดทำไม่สูญเปล่า ชาวบ้านเข้าใจสิ่งที่ทีมงานพยายามสื่อสารถึงคุณค่าของน้ำและประโยชน์ของการร่วมกันดูแลจัดการน้ำของคนในชุมชน โดยบอกว่า *“ไม่ว่าจะอยู่ส่วนไหนของเส้นทางน้ำ ถ้าไม่ประหยัดต่อไปเราจะไม่มีน้ำใช้”*

แต่กว่าจะประสบความสำเร็จเช่นนี้ไม่ใช่เรื่องง่าย ทีมงาน บอกว่า ปัญหาใหญ่ของทีมคือ การไม่เปิดใจรับฟังความคิดของเพื่อน ทำให้ช่วงเริ่มต้นทำโครงการงานหยุดชะงักไปช่วงหนึ่ง แต่เพราะความรับผิดชอบและอยากทำโครงการให้สำเร็จ ทุกคนจึงต้องหันหน้าเข้าหากัน เปิดใจรับฟังกัน แล้วกลับมาคุยกันว่าจะทำอะไร ซึ่งเป็นบทเรียนสำคัญให้ทีมงานก้าวพ้นปัญหาช่วงนั้นมาได้

ขณะที่สมนึก เทศอัน ที่ปรึกษาโครงการ เติมน้ำว่า ทุกคนเก่งไม่เหมือนกัน มีความรู้ความสามารถต่างกันออกไป เพราะฉะนั้นต้องรับฟังกัน สุดท้ายเวลามีปัญหาต้องคอยให้กำลังใจกัน เพราะปัญหาอุปสรรคที่จะเข้ามาทำให้ท้อแท้มีมาทุกระยะ แต่อุปสรรคที่บั่นทอนจิตใจมากที่สุด คือ ปัญหาที่เกิดขึ้นจากความไม่เข้าใจกันภายในทีม

“ทีมผู้ใหญ่เคยเจอปัญหานี้กันมาก่อน เพราะบางครั้งต่างคนต่างคิด ไม่ฟังกัน หรือบางทีก็ไม่มีสมาธิหนักแน่นในสิ่งที่ทำมากพอ เนื่องจากมีแรงกดดันจากภายนอก แต่สุดท้ายเราข้ามผ่านมาได้ เพราะทุกคนเปิดใจรับฟังกันและช่วยประคองประคองกันมา”

นอกจากการยอมรับฟังความคิดเห็นแล้ว ทักษะด้านการพูด คือความเปลี่ยนแปลงที่ทีมงานทุกคนสัมผัสได้ จากที่ไม่กล้าพูดเพราะกลัว ถึงตอนนี้กลับสามารถพูดหน้าเวทีเพื่อนำเสนอข้อมูลแก่คนในชุมชนได้ นอกจากนี้พฤติกรรมการใช้น้ำก็เปลี่ยนไป

“เมื่อก่อนเปิดน้ำทิ้งไว้ ไม่เคยสนใจว่าน้ำจะล้นหรือไม่ แต่หลังจากทำโครงการนี้ก็ไม่เคยทำแบบนั้นอีกเลย เวลาเห็นน้ำในโรงเรียนเปิดทิ้งไว้ก็จะเดินเข้าไปปิดทันที” นุช กล่าว

“พอเด็กเข้ามา ผู้ใหญ่ก็เกิดแรงฮึดขึ้นอีกว่า สิ่งที่เราทำสำเร็จแล้ว เราจะทำให้ดีขึ้นอีกได้อย่างไร เห็นเด็กมาทำโครงการ มาช่วยเหลือผู้ใหญ่ รู้สึกดีใจมากกว่าอนาคตหากเกิดปัญหาขึ้นในชุมชนพวกเขาจะไม่ละทิ้งชุมชนแน่นอน”

ผลลัพธ์เชิงประจักษ์

ด้านวันเพ็ญ ยากำจัด ผู้ปกครองของกุ่มและกบ บอกว่า การทำโครงการของเด็กและเยาวชนมีส่วนช่วยหนุนเสริมให้ทีมผู้ใหญ่มีแรงใจเดินหน้าทำงานต่อในระยะที่สอจากเดิมที่รู้สึกเหนื่อยล้า อยากหยุดพักบ้าง เพราะทำงานต่อเนื่องมายาวนานถึง 5 ปี จนสามารถคลี่คลายปัญหาความขัดแย้งลงได้

“พอเด็กเข้ามา ผู้ใหญ่ก็เกิดแรงฮึดขึ้นอีกว่า สิ่งที่เราทำสำเร็จแล้ว เราจะทำให้ดีขึ้นอีกได้อย่างไร เห็นเด็กเข้ามาทำโครงการ เข้ามาช่วยเหลือผู้ใหญ่ รู้สึกดีใจมากกว่าอนาคตหากเกิดปัญหาขึ้นในชุมชนพวกเขาจะไม่ละทิ้งชุมชนแน่นอน”

วันเพ็ญ เล่าต่อว่า เธอมีลูก 4 คน รายได้ส่วนใหญ่มาจากการขายของในตลาด แต่เธอก็เสียสละเวลาทำงานกับทีมวิจัย ที่ผ่านมาจึงพยายามเล่าให้ลูกฟังถึง กิจกรรมที่กลุ่มผู้ใหญ่ทำ แต่ลูกก็ไม่เข้าใจตัดพ้อว่า **“ทำไปทำไมให้เสียเวลา”** แม้คำพูดนั้นจะทำร้ายจิตใจไม่น้อย แต่เพราะเห็นคุณค่าและประโยชน์ในสิ่งที่ทำว่าเป็นประโยชน์เพื่อส่วนรวม คือชีวิตและปากท้องของคนในชุมชน เธอจึงยึดมั่นในสิ่งที่ทำ พยายามโน้มน้าวให้ลูกเข้ามาทำโครงการพลังเด็กและเยาวชนฯ จนถึงขนาดออกปากจ้างลูกให้มาเข้าร่วมกับพี่ๆ โครงการพลังเด็กและเยาวชนฯ 300 บาท

“แต่พอเขากลับจากประชุม เขาก็บอกว่า แม่ไม่ต้องจ้างผมแล้ว ไม่เอาเงินแล้ว เพราะความรู้ที่ผมได้มีค่ามากกว่าเงินที่แม่ให้ผมอีก” วันเพ็ญ เอ่ยถึงคำพูดของลูกที่ทำให้เธอชื่นใจ เพราะเหตุนี้เธอจึงอยากให้ลูก 2 คนที่เหลือและเด็กและเยาวชนในชุมชนมาเข้าร่วมกิจกรรมด้วย เนื่องจากเห็นพัฒนาการในทางที่ดีขึ้นของก๊วงและกบ โดยเฉพาะเรื่องการมีสัมมาคารวะและความกล้าแสดงออก **“ลูกมาเล่าให้ฟังว่าไม่คิดเหมือนกันว่าวันหนึ่งตัวเองจะกล้าออกไปพูดหน้าชั้นเรียนได้”** วันเพ็ญ กล่าว

เมื่อความรู้และสำนึกริกรักษ์น้ำจากมือผู้ใหญ่ถูกส่งไม้ต่อสู่มือเด็กเยาวชนในชุมชนบ้านเขากระปุก ความสนใจใคร่รู้ และความต้องการสานต่องานของผู้ใหญ่ นำพาให้พวกเขาเข้าไปเรียนรู้ทั้งประวัติความเป็นมาของชุมชน สถานการณ์การใช้น้ำ และสภาพภูมิศาสตร์ จนรู้แจ้งเห็นจริงว่า อ่างเก็บน้ำห้วยสงสัยจะอยู่รอดได้อย่างยั่งยืนต้องมาจากความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชนเองแล้ว การเข้ามารับไม้ต่อในครั้งนี้ยังทำให้ผู้ใหญ่ในชุมชนคลายใจได้ว่าในอนาคตหากเกิดปัญหาขึ้นในชุมชน เด็กและเยาวชนกลุ่มนี้จะไม่ละทิ้งชุมชน แต่จะลุกขึ้นมาเอาธุระหาทางแก้ปัญหาชุมชนอย่างถูกต้องถูกทาง

โครงการน้ำต่อชีวิต

ที่ปรึกษาโครงการ

สมนึก เทศอัน

เฉลิมพล ช้างเผือก

ทีมทำงาน

เยาวชนในชุมชนตำบลเขาประปุก อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี

กัญญารัตน์ แก้วเมืองเพชร มัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนหนองพลับวิทยา

วนิดา ยากำจัด

มัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองพลับวิทยา

ปริญนันท์ เย็นเปิง

มัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนคางคางราม

ลลนา มาโชค

มัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนคางคางราม

ศิริรัตน์ แก้วเมืองเพชร

มัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนหนองพลับวิทยา

อภิสิทธิ์ ยากำจัด

มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนหนองพลับวิทยา